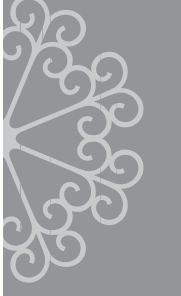

בית מדרש

390

בשבילי הפרשה

פרשת משפטים תש"פ

זמני כניסת השבת

Baltimore, MD	5:31
Brooklyn, NY	5:19
Chicago, IL	5:10
Johannesburg, S. Africa	6:28
Lakewood/Deal, NJ	5:21
London, UK	5:10
Los Angeles, CA	5:24
Manchester, UK	5:12
Monsey, NY	5:19
Montreal, Quebec	5:11
Passaic, NJ	5:19
Toronto, Ontario	5:37
Yerushalayim	4:54
Zurich, Switzerland	5:39

בשבילי הלכה

ע"י הרב הגאון מאיר צבי שפיצר שליט"א
הערות בעניני הלכה. הלכה למעשה יש לשאול לרב

משפטים שקלים לפנים משורת הדין

ב"מ פ"ג ע"א רבה בר בר חנה וכו' אתו אמרו לרב אמר ליה הבו להו גלימיהו אמר ליה דינא הכי אמר ליה אין למען תלך בדרך טובים וכו' אמר ליה זיל הב גאריהו א"ל דינא הכי אמר ליה אין ואחרות צדיקים תשמור.

והנה בעלמא למדו לפנים משורת הדין מדכתיב בפ' יתרו המעשה אשר יעשון, וק' אמאי יליף כאן מקרא אחרין. וע' בזה תוס' ב"מ כ"ד ע"ב ד"ה לפנים משורת הדין וז"ל תימה דלא מיייתי קרא הכא כדמיייתי לקמן (ל' ע"ב) בעובדא דר' ישמעאל ובהגוזל קמא בעובדא דר' חייא במראה דינר לשולחני ונמצא רע, ולקמן בסוף פ' האומנין מיייתי קרא אחרין אמר למען תלך בדרך טובים שהוא מדברי קבלה ושביק קרא דאשר יעשון שהוא מדברי תורה. וז"ל וכו' אבל בסוף האומנין בהנהו שקולאי ששברו לו החבית ועשו לו הפסד גדול משום לפנים משורת הדין אין לו להפסיד לכך מיייתי קרא למען תלך בדרך טובים עכ"ל.

ונמצא לתוס' אין כאן חיוב מדין אשר יעשון כי עשו לו הפסד גדול, ומ"מ שייך דרך טובים.

אבל ע' גר"א במשלי ב' כ' עה"פ למען תלך בדרך טובים וארחות צדיקים תשמור וז"ל אבל אצל הצדיקים "וארחות צדיקים" שאינן אלא ליחודי סגולה, תשמור וכו' ועפ"ז תבין מה שאמרו בגמ' ב"מ פ"ג ע"א רבה בר בר חנה וכו' אתו אמרו לרב אמר ליה הבו להו גלימיהו אמר ליה דינא הכי אמר ליה אין למען תלך בדרך טובים וכו' אמר ליה זיל הב גאריהו א"ל דינא הכי אמר ליה אין וארחות צדיקים תשמור וכו', ומה שאמרו דינא הכי א"ל אין, היינו נגדך הדין נותן שתעשה כן, שהוא ארחות צדיקים עכ"ל. ולדבריו למדו מקרא זה דלא הוי כלל לפנים משורת הדין אלא לענין הצדק דינא הכי. (ומסתמא כופין, וע לקמן ממדריכי).

וכנראה כוונת הגר"א כמ"ש בעצי ברושים מהבנין שלמה דלשון אר חות משמע דלצדיקים הוא אורח ודרך שלהם. ואף שהגר"א עצמו פ' שם דינא אלא לצדיקים, מ"מ לצדיקים נקרא אורח. ומובא גם באבן שלמה פ"א אות י"ד.

וכעין דבריו משמע ברמב"ם פ"ג מרוצח ה"ד ואם היה חסיד ועושה לפנים משורת הדין, ומשמע דתולה בשם חסיד. וע' או"ש פ"ד מתנוכה ה"ב דייק ברמב"ם דשואל או מוכר כסותו ולוקח שמן נרות, לשון רבים, אלמא גם משום מהדרין יש חיוב, והרי אמרו למהדרין, ועכ"ל דחסיד חייב במהדרין.

וע' מדריכי ב"מ פרק ב' שכתב דכופין על לפנים משורת הדין וראיה דהרי מבאר בס"פ האומנין דכופין. ולכא' כוונתו כיון שאמר ליה דינא הכי, וכנראה דמפרש דינא הכי לענין דכופין. (וכ"כ ש"מ ב"ק קט"ו, וכתב הטעם דדומה להא דאמרין לן מצוה שמתן שכרה בצדה אין ב"ד כופין וה"ה לפנים משורת הדין שאמרו בב"ק ט' הדור מצוה עד שלישי, מכאן ואילך משל הקב"ה, כלומר שמשלם לו שכרו בעוה"ז.) וע"כ מפרש בגמ' תוס' ולא כנראה ורמב"ם.

הערות ותגובות בלשה"ק או באנגלית יתקבלו ברצון במייל
bishvilhalacha@themir.org

דברי הנהגות

והגישו אדניו אל האלהים והגישו אל הדלת או אל המזוזה ורצע אדניו את אזנו במרצע ועבדו לעלם (כא, ו)

רש"י: אוחן זאת ששמעה על הר סיני
לא תגנוב, והלך וגנב, תרצע.

וצ"ב: מדוע גזרה התורה על רציעת העבד רק לאחר שש שנים ולא מיד לאחר שמכר את עצמו לעבד?

מבאר מרן המשגיח הגה"צ רבי יחזקאל לוינסקי זצוק"ל: יש אדם אשר

מצבו הרוחני טוב, אולם לאט לאט מתחילים לבקוע בקיעים ומתגלים סימנים ראשונים של כניעה ליצר הרע. אדם זה נתון עתה בסכנה עצומה, כיון שהפתח שנפתח עלול להתרחב ולגדול, אף שכרגע עדיין אין נראית רעתו.

לעומת זאת, יש אדם שכבר התרחק לגמרי מן הטוב והידרדר אל הדיוטא התחתונה, אך בנפשו מתחילים לנצנץ הרהורי תשובה, ומתחיל להלחם ביצר ולהתגבר על תאוותיו. אדם זה מובטח לו שאם ימשיך ולא ירפה במלחמה עם יצרו הוא יעלה ויתעלה מעלה מעלה, אף שעדיין כלפי חוץ הוא

דברי חזקים

מרן הסבא מסלבודקה כ"ט בשבט תרפ"ז

בחיצוניותו לא היה שום דבר מיוחד להפ' לות אותו מבני אדם אחרים. הוא היה כאחד מאתנו ממש. בפניו לא ניכרו כל סימנים של מהותו הפנימית. לא התגדל ולא התנשא על איש מימיו ותמיד 'הצניע לכת' מאין כמוהו.

הסבא הראה על ענייני בני אדם החומ"ר יים וייחסם זה לזה כאילו הם גופי תורה, ועל חשיבות דרך ארץ כאילו היא מגופי ההלכה. בכל אדם חיפש רק את הטוב שבו.

...כל בני הישיבה נצמדו אליו בחבלי האבה נאמ' נה. כולם שתו ממעיניו הזך והתרשמו ממזגו הטוב ומעשיו המתקונים... נחבא אל הכלים ולא חפץ לה' תנשאות כלפי חוץ, אף לא להיקרא בשם "מנהל", אם כי הוא באמת מייסד הישיבה ומנהלה בכל הפר' טים, וכל מעייניו היו לחנך ולרומם עילויים וגאונים ולהעמידם בראש של הישיבה, ולהוציא טבעם בעולם, ובעצמו פרש לקרן זוויות בצניעות מופתית.

רק בני הישיבה ידעו להעריך את גודל חסידותו ופרישר תו והביטו עליו כעל אחד קדוש ומנהיג הדור שהשפעתו גדולה גם בישיבות אחרות להנהיג בהם את שיטתו במוסר

נראה בשפלותו ומעלתו עדיין אינה נראית. בבית התלמוד בקלם היו אומרים: אדם שתפילר תיו בלי כוונה כלל, ומתחיל להתחזק ולכוון בתפילה עדיין רק בתיבות מסוימות, הוא נעלה יותר מאדם שרגיל לכוון בתפילה ועתה החל להתרפות אפילו רק בכמה תיבות, למרות שעדיין מתפלל את כל תפילתו בכוונה עצומה. הראשון הוא "עולה", והשני "יורד".

כשהאדם הולך ויורד מטה, אין מקום לדבר אליו ואין עצה עבורו, כי אם הוא נמצא בעיצומה של התדרדרות היצר כבר ימשיך את ירידתו עד רדתו שחת. אבל מי שכבר שקוע ומתבוסס כולו בתוך הרע, פצוע ושפל לגמרי, וכבר שקעה ונתקררה לה אש התאוה ונוכח להיכן הובל ועד כמה שפל הוא, וחדל אישים, דוקא אדם זה יש מקום לדבר עמו, להשפיע עליו ולשדלו ולהחזיר בו הרהורי תשובה.

לכן אמרה התורה לרצו את העבד רק לאחר שש שנים. משום שבתחילה, כאשר החלה ירידתו, לא היתה מועילה רציעת האוזן כדי לתקנו. רק לאחר שש שנים, כשכל כולו שקוע ברע, עד שנשא שפחה ואמר "אהבתי את אדוני", דוקא אז אמרה תורה לדבר אליו ולהענישו. דוקא עתה, במצבו הנוכחי, בראותו את רעתו ושפלותו הגדולה, יתעורר ויבקש להציל נפשו משחת.

יד יחזקאל

ומאור שבתורה... זכה למדרגה עליונה של הצנע לכת מאין כמוהו גם בדורות הקודמים לו בין בעלי שיטת המוסר. כי הלא אף לאחד מהם לא ניתנה ההשגחה והפיקוח על ישיבה גדולה בכמות ובאיכות כמו זו שהייתה בסלבודקה.

בנוגע לבני הישיבה, התנהג עמהם ממש כמו עם בני משפחתו. לפעמים זרק מרה בהם כשהשעה היתה צריכה לכך בנוגע לחינוך של זיכך המידות, סבל את סבלם והשי תתף בצערם תמיד, ולא פעם הרטיב בדמעויות את כרי מיטתו בדאגו לגורלם כשנקראו לצבא או במקרי מחלה.

השתדל תמיד בכל מאודו להטיב לזולת, הוא ביקש רחמים על כל איש סובל ונענה, והתפלל על חבריו בכל עת מצוא. הוא היה אומר: החסד החומד רי הוא מוגבל בטבעו, הן מצד הנותן והן מצד המ קבל, אבל החסד הרוחני אינו כך, אין לו גבול ואין לו תכלית, ובלבד שיכוונו כולם את לבם לשמים.

...כמה פעמים טיילתי עמו בחוצות העיר קובנה, ופתאום הרגשתי שהרתיע לאחוריו כמה פסיעות. שאלתי אותו לסיבת דבר מוזר זה, והוא ביאר לי שהרגיש ביהודי שחזר בעגלתו הביתה מן העיר, ולפיכך התכוון לעשות לו לוויה של ארבע אמות.

מתוך מאמר תלמידו הרב יעקב משה לעסיך
ספר "הסבא מסלבודקה"

אוזן ששמעה על הר סיני וכו'

א

א. קידושין כ"ב ב' רבן יוחנן בן זכאי ה' דורש את המקרא הזה כמין חומר, מה נשתנה אוזן מכל אברים שבגוף, אמר הקב"ה אוזן ששמעה קולי על הר סיני בשעה שאמרתי "כי לי בני ישראל עבדים עבדי הם, ולא עבדים לעבדים", והלך זה וקנה אדון לעצמו, תירצע ע"כ. ויש לעי' למה לא ירצע המוכר עצמו בשעה שנמכר, כיון שעבר אז על "כי לי בני ישראל עבדים". ובפשוטו צ"ל דכיון דאיירי במוכר עצמו מחמת דוחקו, לא החמירה עליו התורה, ורק בשעה שרוצה להשאר עבד משום שהוא אוהב את אדונו ורוצה להשאר בעבדות, אז הוא שנענש ברציעה.

והנה דברים אלו במוכר עצמו, אבל במכרוהו ב"ד שלא הוא שמכר את עצמו אמאי ירצע, ובפרט למ"ד דרק מכרוהו ב"ד נרצע, אכן כבר הביא רש"י בפ' החומש ריש משפטים את המכילתא, אוזן ששמעה על הר סיני לא תגנוב והלך וגנב תירצע, ואם מוכר עצמו, אוזן ששמעה כי לי בני עבדים וכו' תרצע.¹

אמנם במכרוהו ב"ד יש להתבונן, דמה שנרצע הוא על שעבר אלא תגנוב, וזה תמוה

(1) אך יש להתבונן למה הוצרכו במכרוהו ב"ד לומר שנרצע משום דעבר על לא תגנוב, והרי אותו טעם של מוכר עצמו שהוא נרצע משום דאומר אהבתי וגו', שייך גם במכרוהו ב"ד, דכיון דמרוצו רוצה הוא להשאר עבד, דינו להרצע כמו במוכר עצמו.

טובא, דמה מקום מצאה תורה להפרע ממנו על גניבתו בשעה שאומר אהבתי וכו' לא אצא לחפשי, והרי בשעת המכירה ה' לו להרצע, ולא בשעה שמבקש להשאר אצל אדונו, וגם שאם לא יבקש שלא לצאת לחפשי הרי ינצל מן הרציעה, ומה טעם בזה.

ב. ונראה בזה, דמכרוהו ב"ד אין עלינו לרצועו בשעה שנמכר, שעצם מכירתו זו היא עונשו על גניבתו, וכמו שידוע דענין מכירה לע"ע אינו רק שחידשה תורה שאפשר לגבות מגופו של הגנב, אלא היא עונש על הגנב, וגז"כ שלא הענישתו תורה בעונש זה לעשותו עבד אא"כ ישולם ג"כ חוב הגניבה בדמי המכירה, וכמו שמוכח בספ"מ מ"ע רל"ט, שציונו להורות בדין הגנב שנקנס אותו בדין תשלומי כפל וכו' או נמכרהו עכ"ל, הרי שמנה מכירה לע"ע בתורת חלק מעיקרי דין הגנב, ואם אין החידוש אלא שאפשר לגבות מגופו ל"ש כלל להביאו כאן, וע"כ שהוא עונש על הגנב ולכן הזכיר כפל ומכירה לע"ע, ורק שעונש זה אינו כמו מלקות ומיתה, אלא העונש הוא שימכרוהו באופן שישולם חובו בכך.² וכן נראה מדברי רש"י והמאירי מכות ב' ב' דיש גמ"ד להימכר, ואם אינו אלא אפשרות גביה, אין הגמ"ד אלא שהוא חייב בחוב של גניבה, וכך דינה של גניבה לגבות החוב ע"י

מכירתו, וע"כ דהוא עונש בפ"ע, ועונש זה צריך גמ"ד מיוחד. ועי' באבן האזל פ"ג גניבה ה"ג בשם מהר"ל דיסקין, דאין אדם נמכר לע"ע ע"פ עצמו, שכן אין אדם נענש ע"פ עצמו, יע"ש, וצ"ב דאף דאין אדם משימ עצמו רשע, מ"מ נאמן אדם לומר גנבתי ונגמר דיני להתחייב כפל, אע"ג דמשימ עצמו רשע, (וכמ"ש"כ הריטב"א מכות ג' א'), ולמה לא יהא נאמן לומר שחייב חוב של גניבה באופן שאפשר לגבות ממנו ע"י מכירתו, וע"כ צ"ל דדין מכירה הוא עונש, ולזה ס"ל למהר"ל דיסקין שיש לו תורת עונש הגוף, שאין אדם נענש ע"פ עצמו.³

אך אם בשעה שעומד הוא לצאת לחפשי אומר אהבתי את אדוני וגו' לא אצא לחפשי, הרי איגלאי מילתא שלא הרגיש טעם עונש במכירתו, ואדרבה עריבה היא עבדותו עליו ורוצה הוא עוד להמשיך בה ככל שיוכל, ונמצא דלא ראה במכירתו עונש, אלא אדרבה נוח לו בעבדותו, ונהפך לו העונש לשכר, ומאחר שתכלית עונשי שמים היא ללמד את האדם מוסר כדי שייטיב דרכיו, אם אינו מרגיש בעונש, לא נתמלאה תכלית

(3) וכן מבואר ממאי דאיתא במכות שם דעדים שהעידו באחר שגנב והוזמו, סבר רב המנונא למימר דאם לא היה לנידון כדי לשלם, מוכרים אותם לע"ע אע"ג דיש להם כדי לשלם את מב שזממו לחייבו לשלם, והוא שזממו להענישו במכירה, דהרי אין המכירה כדי לגבות החוב גרידא, אלא באה להענישו, ורק שגובים את החוב ע"י דמי המכירה, ולכן אע"ג דיש להם לשלם את החוב, חייבים הם בעונש, כדרך שחייבוהו בעונש.

(2) ומש"כ בסה"מ שם "או נהרגוהו אם בא במחתרת", נתבאר במק"א דגדר בא במחתרת הוא דין מיוחד בגנב ואיכמ"ק.

הם" החיוב מוטל על האדם להשתעבד לקונו ככל האפשר, ואף שיש לו בחירה, החיוב מוטל עליו לבטל את הבחירה ולהיות משועבד לעשות רצון קונו, שיש ענין מיוחד שיהא עבד גמור, דהיינו שלא יעשה מחמת בחירתו, אלא שיהא משועבד לכך, וכמש"כ במכתב מאליהו ח"א עמ' 117, בשם ר' ירוחם זצ"ל, כי ענין הבחירה הטובה הוא שיעשה את עצמו למוכרח, והביא שם בשם הגר"א, כי היכולת היא לה' לבדו, אך הוא מסר לנו את היכולת שלו והיא הבחירה לעשות כאשר נבחר אנו, מעתה מחוייבים אנו להחזיר ית' את יכולתו, דהיינו שנעשה את עצמו מוכרחים לעשות כרצון בוראנו.

וכן כתב המהר"ל (בהקדמה לדרוש עה"ת) בישוב קושית התוס' שבת פ"ח א' למה היה צורך בכפיית הר כגיגית, והרי כבר אמרו ישראל נעשה ונשמע, "כי במש"א מרצונם נעשה ונשמע לא היו עבדים לו, אמנם במה שכפה עליהם הר כגיגית, המה עבדים מוכרחים קנויים ומיוחסים אליו ע"כ, ומבואר דיש ענין מיוחד במה שיהא עבד לא יעשה מחמת בחירתו, באופן שאם לא ירצה יוכל שלא לעשות.

וכבר האריך אאמו"ר זצ"ל, (שיחות מוסר מאמר נ"ט והלאה) שחובה על האדם עבודת האדם היא שיהיה עבד לקונו, עבד שאין לו אלא מצות רבו, ובל ילך אדם אחר "חשבונות רבים" ואפי' הם חשבונות של כבוד שמים, שאם הוא עושה כן כבר אינו עבד, אלא בן חורין העושה על דעת עצמו. ובזה מובן מש"א בברכות י' ב' בביאור הכתוב "בימים ההם חלה חזקיהו למות, וירא אליו ישעיהו בן אמוץ הנביא ויאמר אליו, כה אמר ד', צו לביתך, כי מת אתה ולא תחיי" וגו', ואמרו בגמ' מאי מת אתה ולא תחיי, מת אתה בעוה"ז ולא תחיי לעוה"ב, א"ל, מאי כולי האי, א"ל משום דלא עסקת בפר' ורבי', א"ל חזקיהו, משום דחזאי ברוה"ק דנפקי מינאי בנין דלא מעלו, א"ל ישעיהו, בהדי כבשי דרחמנא למה לך, מאי דמיפקדית איבעי לך למיעבד, ומה דניחא קמי קוב"ה ליעביד וכו', וצ"ע דהרי אין אדם מתחייב אדם מיתה בעוה"ז וכתר מחיי העוה"ב עבור ביטול מצות עשה כפר' ורבי', והביאור בזה הוא שאין העונש החמור הנזכר כאן בא על ביטול מצות עשה גרידא, אלא על הטעם שנתן לדבר, והוא "דחזאי ברוה"ק דנפקא מינאי בנין דלא מעלו", מאחר שמחמת

טובא, דהנה שלמה ציוה ע"י אביו שלא לנקות את שמעי, ומה עשה אמר לו שלא לצאת מירושלים, מה חכמה יש כאן ומה תבונה בדבר זה, וכי מעט אנשים היו שלא יצאו מירושלים ושעלי' נאמר יפה נוף משוש כל הארץ וכו', ואיך הבין שלמה שלא יוכל שמעי לעמוד בשבועתו, והרי לאו קטלא קניא הי' שמעי, אלא ראש הסנהדרין, ומה שנראה לעינינו לכאורה אין כאן משום חכמה כל עיקר. אלא באמת צדק שלמה וכמו שאמר הכתוב, ויהי מקץ וכו' ככתוב למעלה, ובאמת מה טעם לא הי' יכול שמעי למנוע עצמו מלעבור על שבועתו.

וביאר אאמו"ר זצ"ל [בשיחות מוסר מאמר ל' וע"ח], דהנה קשה למה השביעו שלמה והתרה בו שביום צאתו מירושלים ימות, והרי גם בלאו השבועה וההתראה חייב מיתה כמורד במלכות, ויותר עשוי שמעי להכשל בלא השבועה וההתראה. אלא שלמה המלך בחכמתו כי רבה הבין, שאף שמרצונו יכול שמעי לישוב בירושלים כל ימיו ולא יצא ממנה, בכל זאת אם יכריח אותו לישוב בה, הרי משוש כל הארץ זו תיהפך לכלא, ובעל כרחו יוכרח לפרוץ כלאו ולצאת ממנה, וכל מה שיכביד עליו לצאת, ע"י השבועה וההתראה, כן יותר ירגיש את עצמו כלאו בירושלים, ויותר עשוי הוא לפרוץ את כלאו, ע"כ דבריו.

ה. וע"פ יסוד זה מוסברת לנו עניינה של הרציעה, שכלפי מה שאומר אהבתי את אדוני וכו' לא אצא לחפשי, ולומר שאינו מכיר במגרעת העבדות, וערב לו מצבו אף שהוא בשפל המדרגה ("עבדים לעבדים"), לימדה אותו התורה מוסר ע"י שני דברים: (א) מעשה הרציעה באוזנו, להורות לו אוזן ששמעה על הר סיני וכו', ובגניבה כעונש וכמוסר על גניבתו הואיל ולא הרגיש בעונש ובמוסר העבדות שמכרוהו ב"ד. וב') שנעשה עבד נרצע לעולמו של יובל, ולא יוכל לצאת בגרעון כסף, דבע"כ יעבוד את אדונו, ומצאה התורה דרך ללמדו שפלות מצבו שנראה לעיניו כמתוק וכערב אלא ע"י שנאכף עליו את מצבו, וכיון שיהי' מוכרח בעבדותו רק אז ירגיש כמה היא כובלת אותו, ומה הוא מצבו של "עבד לעבדים". ומטעם זה גם כמוכר עצמו החמירה תורה בנצרך שלא יצא בגרעון כסף, כדי שירגיש את מצבו של "עבד לעבדים" וכמש"נ.

ו. אכן כל זה בעבד לעבדים, אבל "בעבדי

העונש. כך קבעה תורה שתרצע אוזנו בתורת עונש על שגנב, כיון שעונש הראשון לא הועיל לו, וכמו שנתבאר⁴.

ב

ג. מיהו לדברינו יש לעי' למה החמירה תורה בעבדותו אחר הרציעה שלא יועיל לו גרעון כסף, וישאר עבד לעולמו של יובל⁵, וזה צריך טעם דהרי במכירה ראשונה שאף היא כעונש על גניבתו לא נמכר אלא לשש ויש לו לצאת בגרעון כסף, ולמה הוחמר עונשו כעת.

והנה גם בלא דברינו קשה קצת במוכר עצמו, שכל עונשו הוא על שעבר על מה ששמעה אוזנו כי לי בני" עבדים עבדי הם ולא עבדים לעבדים, והלך זה וקנה אדון לעצמו, ומה טעם החמירה תורה בעבדותו אחר הרציעה שתהא חמורה יותר מעבדותו הקודמת, שזו תהא נמשכת לעולמה של יובל ולא יוכל לפדות עצמו באמצע הזמן.

ד. וכשנתבונן בדבר נבין דהיא הנותנת, וכל תועלתה של הרציעה היא במה שלא יוכל עוד להשתחרר ע"י גרעון כסף, והוא ע"פ מה ששמעתי מאאמו"ר זצ"ל, דהנה כתוב (במלכים א' ב' ח-ט) והנה עמך שמעי בן גרא וכו' והוא קללני קללה נמרצת כו' ואשבע לו בה' לאמור אם אמיתך בחרב, ועתה, אל תנקהו כי איש חכם אתה, וידעת את אשר תעשה לו והורדת את שיבתו בדם שאול ע"כ. ומה עשה החכם מכל אדם, אמר לו לשמעי (שם ל"ו והלאה) בנה לך בית בירושלים וישבת שם וכו' והי' ביום צאתך ועברת את נחל קידרון ידוע תדע כי מות תמות, דמך יהי' בראשך, ויאמר שמעי למלך טוב הדבר, כאשר דבר אדוני המלך כן יעשה עבדך וגו' (ונשבע על כך). [ויהי מקץ שלש שנים ויברחו שני עבדים לשמע' וכו' ויקם שמעי ויחבוש את חמורו וילך גתה וכו', וישמע המלך ויקרא לשמע' ויאמר אליו, הלא השבעתך בה' ואעיד בך וגו' ותאמר אלי טוב הדבר שמעתי, ומדוע לא שמרת את שבועת ה' ואת המצוה אשר ציויתי עליך וכו', ולבסוף המיתו].

וכשנתבונן בפרשה זו יש לתמוה בה

4) אד"א תש"ע - ושו"ר שכ"כ במהר"ל דיסקין פ' משפטים.

5) והיינו לד' תוס' ר"ד קידושין כ"א ב', דאם הקנה האב את בתו בטרם במתנה, יוצאת בגרעון כסף ע"ש, והיינו דמגרעת מהשויות.

כומר לע"ז, וביאר אאמו"ר צ"ל בשיחות מוסר מאמר ע"ח, שאע"פ שיתרו גופו בעט בע"ז והרגיש באפסותה, אעפ"כ לא רצה לחנך את זרעו מלידתו באמונת האמת, אלא רצה שמרצונם הטוב יבואו להכרת האמת, ולא יהיו מוכרחים בדבר, וכן ביאר במאמר ל' מה שמצינו ג"כ בהגר שהסכימה להיות שפחה בביתו של אברהם, ואעפ"כ משהוצע לה להיות גבירה בבית זה, לא רצתה בתחילה, וכמש"א חז"ל בר"ר פרשה מ"ה ג, "ותקח שרי אשת אברם את הגר המצרית שפחתה, לקחתה בדברים אמרה לה אשריך שאת מדבקת לגוף הקדוש", ומשמע שהגר לא רצתה להינשא לאברהם, וזה מטעם האמור, שכל עוד שהיתה שפחה היתה הברירה בידה, אך אם תהיה אשתו של אברהם תהיה מוכרחת לנהוג כמנהג ביתו של אברהם, ולהכריח עצמה לא רצתה.

אוסף על מה שצוה השם יתברך ויחשוב כי התוספת הזו תהיה עבודה לשם יתברך, לכך אמר לא תוסיפו, כי התורה שלמה אינה צריכה תוספת ומגרעת, וכל המוסיף בה גורע.

והנה ענין מה שהמוסיף גורע, יש לומר דאם הוא נעשה כ"בעלים" על התורה להוסיף בה, אף מרגיש הוא כמו בעלים לגרוע.

ויש לבאר דזהו הענין הצורך לעשות בגלל עבדות, ולא בגלל רצונו שלו, דאז ה"ז תלוי ברצונו, ואם ירצה שלא לעשות לא יעשה.

ח. ואכן זו מדת ישראל, ואצל אוה"ע מצינו בבעה"ט שמות פ"ב ט"ז, יתרו היה כומר לע"ז וכשנשא משה בתו הוצרך משה לידור לו שבן הראשון שיוולד לו שיהיה

טעמו ונימוקו פטר עצמו מקיום מצות השם, כאילו פרק עול עבדות המקום מעליו, שאין לו לעבד אלא מצות רבו ותו לא, ואם אדם נוטל סמכות לעצמו להכריע אימת יקיים המצוה ואימת יבטלה, הרי"ז מכריז על עצמו שאינו עבד אלא בן חורין, ואפי' יהיו חשבונותיו לשם שמים, מ"מ הוא אינו משועבד לציווי רבו כמות שהוא.

ז. ויש ליתן טעם נוסף, הזהירה התורה (דברים ד' ב') "לא תוסיפו על הדבר אשר אנכי מצווה אתכם היום ולא תגרעו ממנו", ויש להתבונן דאכן לגרוע אסור, אבל למה אסרה התורה להוסיף, וכי מה רע יש בדבר אשר בנוסף על שמירת כל המצוות, מוסיף לו אדם עוד מצוות.

ועי' רבינו בחיי שם שכתב שהזהירה התורה שלא יתחכם האדם על המצות לומר

Equal Value to Every Jew

Harav Hagaon Shmuel Wolman Shlita

The weeks of the *dalet parshiyos* are special opportunities for *avodah*, when we are meant to focus on the specific *aliyah* that is connected to the *parashah* that is added. This first of the *dalet parshiyos*, Parashas Shekalim, which is read this week, needs some explanation. The other three *parshiyos* connect to the time of year, and relate to very central themes in *avodas Hashem*. But how does the *parashah* of *shekalim* relate to this time of year, and what is so fundamental about the mitzvah of *machatzis hashekel* that it is worthy of being one of the *dalet parshiyos*, and even the first of them?

The obvious reason for Parshas Shekalim is because באחד באדר משמיעין על השקלים. The Rishonim explain that every Nissan, there's a *din* of *דש והבא* – there needs to be a new donation of *shekalim* for the *korbanos tzibbur*. This collection was started in Adar to encourage people to give their *shekalim* before Nissan. Accordingly, it would seem that Parashas Shekalim has nothing to do with Adar or Purim and is read, coincidentally, before Adar as a preparation for Chodesh Nissan and the new *trumas halishkah*. The *Elyah Rabbah*, however, quotes the Gemara in *Megillah* that says:

אמר ריש לקיש: גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שעתיד המן לשקול שקלים על ישראל, לפיכך הקדים שקליהו לשקליו. והיינו דתנן: באחד באדר משמיעין על השקלים.

Chazal are telling us that Hakadosh Baruch Hu's master plan was to have the *shekalim* given at the beginning of Adar, as an antidote to Haman's plan to give *shekalim* in order to seal the *gezeirah* against Klal Yisrael. If

so, we begin to understand that there is a dual meaning to the *parashah* of *shekalim*: besides being a preparation for the *דש והבא* of Chodesh Nissan, the *shekalim* also usher in the *avodah* of Chodesh Adar, and were meant to ward off the *gezeirah* of Haman and lead to the *nes* of Purim. But how are we to understand this connection between the *shekalim* of *machatzis hashekel* and the *shekalim* of Haman Harasha? True, they are both *shekalim*, but how does one counteract the effect of the other?

Let us consider the background of Haman's *shekalim*. Chazal tell us that Achashveirosh knew that the *galus* was supposed to end after seventy years, and according to his mistaken calculations, that deadline had already passed. As far as Achashveirosh was concerned, Klal Yisrael's fate was sealed: Hakadosh Baruch Hu, *kaveyachol*, had forsaken his beloved Klal Yisrael and *geulah* was no longer on the horizon. The theme of Achashveirosh's party, then, was a celebration of Klal Yisrael's demise. For 180 days he was intoxicated with the news that Klal Yisrael could no longer look forward to salvation.

Chazal tell us that Klal Yisrael were deserving of destruction for partaking of and enjoying this party. By joining the celebration, Klal Yisrael were buying into the despair that Achashveirosh was trying to sow and accepting the belief that there was no relationship left with Hashem, and no *geulah* to look forward to. This is what Haman tried to do with his *shekalim*: he wanted to seal Klal Yisrael's fate and intensify this irrevocable sense of

yiush by convincing the Yidden to really believe that they no longer have any *geulah* to hope for. In this sense, Haman's *shekalim* were meant to trigger despair in Klal Yisrael and convince them that they no longer have a relationship with the Eibishter.

Hakadosh Baruch Hu, in His infinite wisdom, gave the mitzvah of *machatzis hashekel* to prevent this *yiush*, and He arranged for it to precede Purim. How was the *machatzis hashekel* meant to address the problem of *yiush* and lack of connection?

No Big or Small Pledges

The *Midrash Tanchuma* makes a cryptic statement about Parashas Shekalim:

אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם, משאני מת אין אני נזכר. אמר לו הקדוש ברוך הוא, חייך כשם שאתה עומד עכשיו ונותן להם פרשת שקלים ואתה זוקף את ראשן כך בכל שנה ושנה שקוראין אותה לפני כאלו את עומד שם באותה שעה וזוקף את ראשן.

On the simplest level, this mystifying Midrash seems to be saying that Moshe Rabbeinu was concerned that Klal Yisrael would lose their connection to him in the aftermath of his *petirah*, and Hakadosh Baruch Hu comforted him by assuring him that through Parashas Shekalim he would be able to continue his work of “uplifting their heads”, as the *passuk* says: **כִּי תִשָּׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל**.

Every year, as we listen to Parashas Shekalim, we reexperience that *zekifas rosh*. What was Moshe Rabbeinu concerned would happen after his *petirah*, and how was he comforted by Parashas Shekalim?

The Torah tells us that right after Moshe Rabbeinu passed away, Klal Yisrael experienced a serious *yeridah*, described in the Torah with the word **וַיִּנְשָׁבְתוּם**. Having lost their larger-than-life *manhig*, Klal Yisrael experienced utter despair. They felt that had lost their connection to the Eibishter, and *yiush* began to set in. Moshe Rabbeinu foresaw this eventuality and begged the Eibishter for something that would keep Klal Yisrael afloat after his demise. The Eibishter answered that the way to rise above this hopelessness is the *parashah* of *machatzis hashekel*, which has a unique power of *nesiyas rosh*, of *zekifas rosh*. How does the mitzvah of *machatzis hashekel* shake us out of our gloom and restore our confidence in our relationship in the Eibishter?

The mitzvah of *machatzis hashekel* is unique and bears a very distinct message. *Machatzis hashekel* is aimed at creating revenue for the *korbanos hatzibur*, which is a communal responsibility. It is the responsibility of every individual to contribute to the community, but this responsibility also presents an opportunity for every individual to feel like a proactive member of Klal Yisrael. Regarding many mitzvos we find the notion of **כלל** **משובח**, yet regarding *machatzis hashekel* we find the strict requirement that **לא יִמְעִיט** **וְהַדֵּל** **לֹא יִרְבֶּה**. In fact, the Ramban understands that it is a *lav d'Oraisa* for a wealthy person to give more.

What message is conveyed by every Yid giving exactly the same

amount – and, equally astounding, the specific amount of *machatzis hashekel*? One would think that a fundraising campaign would round up the required contribution to a full shekel, and also encourage people of means to raise their pledges – yet the Torah mandates a small amount that must be contributed by every Yid, rich and poor alike.

Uplifting the Heads

We have many ways of measuring people and evaluating their successes and value to society, but here the Eibishter is sending us a very different message: **אֶחָד הַמְרַבֵּה וְאֶחָד הַמְמַעִיט**, because **הָעֶשִׂיר לֹא יִרְבֶּה וְהַדֵּל לֹא יִמְעִיט**. The Eibishter is telling us, “Yes, this is a fundraising campaign, but I value every single pledge equally.”

That’s because He doesn’t view the world through the same lens. To Him, it’s all about the relationship, the desire to give and participate. He doesn’t need our *shekalim*; in fact, He specifically instructed that we should *not* give a full shekel, but only a half. The Eibishter is not moved or impressed more by a *gvir*’s enormous check than by a pauper’s smaller donation. To Him, it’s all the same.

This is the very empowering lesson that Hakadosh Baruch Hu was communicating to us in the *parashah* of *shekalim* – we all count, and our *avodas Hashem* is cherished by Him uniformly regardless of its size or its significance in raising the bottom line. The Eibishter is focused on our effort and our desire to be an *eved Hashem*, each person according to his ability.

Hakadosh Baruch Hu was comforting Moshe Rabbeinu that Parashas Shekalim would provide the injection of new meaning that would extricate Klal Yisrael from the dejection and *yiush* of **וַיִּנְשָׁבְתוּם**. Parashas Shekalim restores our confidence that the *avodas Hashem* of every Yid – at his level, according to his abilities – is noted and cherished by Hakadosh Baruch Hu exactly the way it is. That is the *zekifas rosh* that one is meant to experience when hearing the *parashah* of *shekalim*.

Hakadosh Baruch Hu foresaw the terrible *yiush* that Klal Yisrael would experience at the time of Purim, and knew that they would fall prey to Achashveirosh’s claim that Hakadosh Baruch Hu had abandoned us. When that happened, Haman claimed that Klal Yisrael had lost their relationship with the Eibishter and were “asleep” from doing mitzvos: **יִשְׁנוּ מִן הַמִּצְוֹת**, and he was willing to give ten thousand *shekalim* to turn that *yiush* into an irreversible reality. But Hakadosh Baruch Hu had orchestrated a *refuah* before the *makkah*, by injecting Klal Yisrael with the ultimate remedy to fight that *yiush*: the mitzvah of *machatzis hashekel*. That mitzvah has the power to get us back on track so that we can renew our relationship with the Eibishter and revive our value for our individual *avodas Hashem*.

It’s All in the Passion

The Gemara in *Menachos* teaches that there were three things that were difficult for Moshe Rabbeinu to comprehend, and Hakadosh Baruch Hu had to explain them to him. Tosafos there notes that this list does not include a fourth thing that Hakadosh Baruch Hu had to show Moshe

Rabbeinu – the fiery coin of *machatzis hashekel*. Why isn't *machatzis hashekel* listed? And how did the sight of a *matbei'a shel aish* help Moshe Rabbeinu to understand this concept?

The *Shittah Mekubetzes* explains that Moshe Rabbeinu did not need an explanation of how to fulfill the mitzvah of *machatzis hashekel*. Rather, he could not grasp how such a puny coin could be so powerful. If so, what insight was Moshe Rabbeinu being afforded with the fiery *machatzis hashekel*?

Perhaps we can explain that the Eibishter was illustrating to Moshe Rabbeinu that the fulfillment of the mitzvah of *machatzis hashekel* is measured by a different yardstick. Its bottom line is not measured in quantity, but rather by passion: רחמנא לבא בעי. When the coin is given with a fiery heart full of longing for a relationship with the Eibishter, then it becomes holy. Just as a fire's power is not measured by its size but rather by its intensity, the power of the *machatzis hashekel* lies not in the value

of the coin itself but rather by the fire and passion with which it is offered.

In the Yotzros of Mussaf for Parashas Shekalim we say: אור פניך עלינו ונשא אדון נשא ושקל אשא בבית נכון ונשא. With these words, the *paytan* alludes to the *machatzis hashekel* being an opportunity to feel the Eibishter's *he'aras panim* and experience a renewed relationship that cleans the slate and allows a new connection to form with Hakadosh Baruch Hu.

This is the dual meaning inherent in Parashas Shekalim that ushers in the *avodah* of Purim and Pesach. Through this mitzvah, we begin to appreciate every individual's *avodas Hashem* and understand how much Hakadosh Baruch Hu values the passion in our relationship. And that is what allows us to feel the *zekifas rosh* that dispels any despair and reenergizes us with the *חדש והבא*, which is ultimately followed by the rebirth of every Yid during the *avodah* of Chodesh Nissan.

Gut Shabbos.